

Vezetői összefoglaló

Az euró övezet bankrendszerének középtávú fejlődését jellemző főbb folyamatok (koncentráció növekedése, dezintermediáció, nemzetközi tevékenység szélesedése) átmenetileg több okból lelassultak az utóbbi években, a tendenciák azonban nem változtak. A piacot még mindig kapacitásfelesleg jellemzi, ezért a koncentráció további növekedésére lehet számítani. A bankszektor súlya a pénzügyi közvetítésben a jövőben is meghatározó lesz. A gazdasági körülmények romlásával nőtt a bankok hitelportfóliójában a nem teljesítő hitelek aránya, a hitelezési gyakorlat szigorítása és az egyre kifinomultabb kockázatkezelési technikáknak köszönhetően a rossz hitelek további, nagy arányú növekedése nem valószínű. A bankok egy része 2002-ben újból a hazai, lakossági piac felé fordult. A hagyományos betéti kínálaton túl az alacsony kamatkörnyezetben is vonzó, de limitált kockázatú befektetési termékekkel (ún. tőkegarantált, vagy strukturált termékek) jelentek meg. Ezen termékek betét, illetve befektetési alap formájában a közép-kelet európai (KKE) régió országaiban is megjelentek már. Az értékesítési csatornákat tekintve továbbra is a fiókhálózat szerepe az elsődleges.

Az Unióhoz 2004. májusában csatlakozott KKE országok bankrendszerei az elmúlt 15 év alatt sikeresen konszolidálódtak és alakultak át nyugati típusú, túlnyomó részt magánkézen lévő pénzügyi közvetítő rendszerekké. A bankok jellemzően külföldi befektetők tulajdonában vannak. Az egyetlen helyi irányítású, nemzetközi csoportoktól független, regionális jelenléttel is rendelkező bank az OTP. A piac telített, új szereplők a jelenlévők felvásárlásával, vagy a még soron lévő privatizációkban való részvétellel léphetnek be. Az európai tradícióknak megfelelően a régióban a banki közvetítés dominál, a tőzsde szerepe kisebb jelentőségű. Viszonylagos fejlettségük ellenére ezen országok bankpiaca abszolút és relatív értelemben is kicsi: az euró régió aggregált, konszolidált mérlegfőösszegének körülbelül 1,1%-át teszi ki és gazdaságban betöltött közvetítő szerepük is elmarad az euró régióra jellemző értékektől. Az elmaradás néhány ponton azonban kisebb, mint amekkorának elsőre tűnik. A vállalati hitelállomány GDP-hez viszonyított értéke körülbelül fele az euró átlagnak, ugyanakkor, ha a tulajdonosi és külföldi hiteleket is figyelembe vesszük, a vállalatok eladósodottsága a nyugat-európai szintet közelíti. Az elmúlt években jelentős lakossági hitelállomány bővülés volt megfigyelhető Magyarországon, Csehországban, Szlovéniában és Lengyelországban is, melynek hatására a lakosság eladósodottsága jelentősen nőtt. További erőteljes, bár lassuló ütemű növekedés várható e szegmensben a következő években is (az általános célú jelzáloghitel-, hitelkártya penetráció még rendkívül alacsony). A KKE bankok hitelportfólióiban a vállalati hitelek állománya még általában 1,5-3-szorosa a lakossági hitelállománynak, mely jelentős arány eltolódást jelent az euró térségre jellemző kiegyensúlyozott (50-50% körüli) arányhoz képest.

Betétek oldalán a hiteloldalinal kisebb növekedés várható, részben amiatt, mert a nem banki pénzügyi közvetítők (biztosítók, nyugdíjpénztárak) is egyre inkább beszállnak a lakossági megtakarításokért folyó versenybe. A KKE régió bankjai – elsősorban a magas kamatmarzsoknak köszönhetően – jövedelmezőbbek az euró térség pénzügyi intézeteinél. A működési költségek mérlegfőösszeghez viszonyított aránya alapján azonban jelentős az elmaradásuk és a régióban a hazai bankrendszer költséghatékonyasága a legkisebb. A nem teljesítő hitelek arányát tekintve a legjobb mutatókkal a régióban Magyarország rendelkezik, ez a kedvező helyzet azonban átmenetinek tekinthető, a kockázatosabb ügyfelek hiteladósaként való megjelenésével a hazai bankok portfóliójának minősége is romlani fog.

Magyarországon a régióban is kiemelkedően magas kamatszint és az első időkben irracionális elemeket is tartalmazó lakástámogatási rendszer a térségbeli tendenciától némiképp eltérítette a bankpiac fejlődését, illetve ideiglenesen késleltette a verseny kibontakozását. A kialakult helyzetből a lakossági szegmensben dominánsnak számító bankok profitáltak leginkább. Míg a hitelek GDP-hez viszonyított aránya évről évre növekszik, a betétek súlya a magas kamatszint ellenére 2000 óta csökken. Ennek oka, hogy a lakáshitelezésben kiugró piaci részesedéssel bíró bankok (főleg OTP) már eredendően nagy betétbázissal rendelkeztek, ráadásul a lakáscélú hitelekhez a forrást jelzáloglevél kibocsátással biztosították, így kevésbé voltak érdekelték a betétgyűjtésben.

Másrészről, a korábbi lakástámogatási rendszer, így a lakáshitelezés felfutása a lakosság megtakarítási hajlandóságát is jelentősen fékezte.

A lakossági hitelek aránya a teljes hiteleken belül tovább javulhat. Az eszközoldali verseny elsősorban a fogyasztási hitelek körében erősödhet fel, azonban némi koncentráció csökkenés a jelzálogpiacon is valószínű. A bankcsoport jövedelmezősége az idei évben éri el csúcspontját. A magas profitok jelentősen növelni fogják a bankok saját tőkéjét (nevező), a csökkenő kamatok és az erősödő verseny miatt pedig a kamatmarzs szűkülése várható, melyek hatására a ROE mindenféleképp csökkenni fog. A bankokat sújtó különadó is rontani fogja a jövedelmezőséget. A különadó bevezetése a piaci viszonyokat nem rendezi át, de azon bankok relatíve jobban járnak, melyek a közelmúltba a terjeszkedésre és nem profitcélokra koncentráltak elsősorban (átmenetileg kisebb eredményességük miatt kisebb plusz terhet jelent számukra az adóemelkedés).